

Савећовалишиће

Часопис за породицу * Октобар 2009 * Број 11

издаје:

Центар за социјални рад
СОЛИДАРНОСТ
Крагујевац

Поштовани,

Прошло је годину дана од издавања нашег последњег броја „Саветовалиште“, у коме смо Вас информисали о нашим активностима и пројектима, који су се односили на унапређење положаја деце и младих. Због недостатка средстава нисмо били у прилици да одржимо обећање и одрадимо још један број на тему одраслих и старих лица. Како се у протеклој години додатило много тога у области социјалне заштите у нашем Граду, а ближи се и дан обележавања годишњице Центра, одлучили смо да сви скупа учинимо додатни напор и издамо једанаести број часописа, који је пред Вама.

У овом броју смо покушали да прикажемо део наших активности које смо реализовали током 2009. године на плану организационих промена у установи и заштите грађана Крагујевца, који се налазе у стању социјалне потребе. Од јануара месеца ове године, Центар је активно радио на стварању услова за примену новог Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада ЦСР, који је и формално заживео нашој установи првог јуна 2009. године. Његовој примени предходиле су бројне едукације стручних радника, о којима ћете моћи да сазнате нешто више у текстовима који су пред Вама. Реализовали смо и пројекат са расељеним лицима-корисницима социјалног становаша у Крагујевцу, и два пројекта из програма Јавних радова: са децом и младима у Дечјем дому и са старим лицима у сеоским срединама. Резултати ових пројектних активности су такође на страницама часописа.

У овом броју су и прилози наших драгих сарадника из школа, са којима заједничким снагама покушавамо да делујемо на појаву деликатног понашања младих у локалној заједници.

У досадашњем раду, Центар се увек трудио да социјалним актерима и јавности укаже на положај и проблеме угрожених група. Овога пута, желимо да Вас упознамо са резултатима акционог истраживања положаја младих у сеоским срединама.

Стручњаци Центра и Саветовалишта су се, као и увек, потрудили да припреме занимљиве стручне текстове на тему развојних проблема деце, одраслих и проблема у породици. Међу њима су и савети који ће Вам можда помоћи да у свакодневном животу будете истрајнији и успешнији.

Ту су и утисци наших корисника: полазника „Школе за родитеље“, корисника Клуба младих особа са инвалидитетом и једно лепо искуство представника Центра за младе.

Центар ће и надаље бити покретач социјалних акција у локалној заједници и иницијатор развијања међусекторске сарадње на успостављању још квалитетнијих услуга социјалне заштите, намењених угроженим појединцима, породицама и групама.

Tim Саветовалишта

Наша адреса је :

Центар за социјални рад „Солидарност“
Светозара Марковића 43
34000 Крагујевац
Тел:043 332 627, 333 673
web: www.solidarnost.org.rs
E-mail: info@solidarnost.org.rs

СМИСАО ХРАНИТЕЉСТВА

Xранитељство је посебна, јединствена и изазовна улога. Оно људе који се определе за бригу о деци коју нису родили води путем посебног животног искуства – давања другоме најбољег дела себе, при чему и сами, чинећи добро за друге, много доброг изграђују и добијају.

Хранитељство се најчешће везује за доброту и алtruizam људи који се опредељују да буду хранитељи и који су те особине имали и пре него сто су постали хранитељи. Али бити успешан хранитељ подразумева много више од давања свог дома и љубави. Чини се да је деци која су остала без родитељске бриге, доживела различите губитке, била изложена занемаривању, најпре потребно вратити поверење у одрасле људе да би уопште могли да успоставе близнакост и емотивну везу као значајну за њихов развој.

Ако хранитељи желе да брину на прави начин о детету, мораће да разумеју тешкоће и проблеме са којима се сучавају дете и његова породица, као и да се према детету и његовој породици односе без дискриминације. Они дете треба да прихвate онакво какво јесте, са свим његовим особинама, а његово понашање треба да разумеју у контексту искуства које је преживело.

Хранитељство је сложена улога, јер захтева знања и вештине за одгајање деце која су рано задобила психичке и физичке ране. Ова деца, због великог броја промена у животу, имају угрожено осећање идентитета, могу им надостајати љубав, топлина, сигурност, а често не знају како да их задобију или се тешко везују, како не би поново била повређена.

Хранитељство је сложено јер је задатак хранитеља да дете које не познају од рођења прихвate онако какво јесте, да развијају вештине да препознају и разумеју понашања детета, да знају да дете није криво и да то треба да осети и само дете, да му помогну да разуме и прихвати своју прошлост и да га усмеравају и помажу му да се адекватно развија у свим сегментима развоја, у складу са потенцијалима које има.

Претходно животно искуство детета често може да остави последице које дају искривљену слику о његовим потенцијалима (да има застоје у развоју као последицу одвајања од родитеља или живота у институцији), што може да завара хранитеља и да му се учини како су његови потенцијали нижи, па да не предузме све да би се дете оснажило и надокнадило пропуштену.

Изазови хранитељства крију се управо у тим специфичностима које дете без родитељског старања има, у већем броју задатака у односу на биолошко родитељство.

Изазови хранитељства су у веровању у дете, посвећености и постизању резултата и када сви други дигну руке, када је тешко. Задовољство је када се временом уоче помаци и напредак детета. Када "индиферентно и незаинтересовано дете" почне да показује осећања, да гради осећај самопоштовања и

стиче поверење, а изгледало је да се то неће десити, рад хранитеља добија потпуни смисао.

Задовољство хранитеља који су доживели овакав резултат свога рада представља изузетан успех, вредан пре свега за дете, али и за хранитеље и за друштво које добија здраве личности и успешне грађане. Без рада хранитеља све би било другачије; ова деца би кроз живот корачала са мање сигурности, тешко би се осамосталила и успешно наставила свој животни пут.

Циљ смештаја детета у хранитељску породицу јесте обезбеђивање адекватног породичног окружења у коме ће оно рasti, развијати се, васпитавати, образовати, оспособљавати за самосталан живот пратећи своје потенцијале, односно, имати исте шансе као деца која одрастају са својим родитељима.

Хранитељство је привремени облик заштите детета и траје до разрешење кризне ситуације у биолошкој породици, али може да потраје и дуже, све до осамостаљивања детета.

Деца и омладина на породичном смештају према врсти ометености у развоју и узрасту

	Укупно	0-6 година	7-14 година	15-17 год.	18 и више
Угрожени породичном ситуацијом	62	36	18	-	8
С поремећајима у понашању	2	-	-	2	-
Ометени у псих. развоју	17	-	4	13	-
Ометени у физичком развоју	2	-	1	1	-
УКУПНО	83	36	23	16	8

Актуелно у Крагујевцу на смештају има осамдесет троје деце и 62 хранитељске породице, које се о њима брину. Све већи број грађана заинтересован је да се бави хранитељством, тако да у овом тренутку кроз процес припреме и обуке пролази 26 породица, из Крагујевца и околних општина.

Хранитељство је у последњих неколико година у Крагујевцу добило пуни замах и тренутно је доминантан облик заштите деце без родитељског старања.

Из „Приручника за хранитеље“

Ивана Ђоковић, психолог

Славиша Сорак, дипл. соц. радник

СТАНОВАЊЕ УЗ ПОДРШКУ ЗА МЛАДЕ КОЈИ СЕ ОСАМОСТАЉУЈУ

У складу са Реформом система социјалне заштите у Крагујевцу су од 2002. године развијане нове услуге социјалне заштите за децу и младе, међу којима је и услуга Становање уз подршку за младе који се осамостаљују. Град Крагујевац се може похвалити да је један од шест градова у Србији који је учествовао у пројекту Републичког завода за социјалну заштиту, којим су први пут успостављени стандарди за примену ове услуге.

Пројекат „Становање уз подршку за младе који се осамостаљују“ доприноси деинституционализацији и развијању мреже услуга у заједници, чиме се обезбеђују повољнији услови за остваривање права детета на подршку за живот у природном окружењу. Истовремено се на овај начин постављају основе за креирање система постинституционалне заштите деце и омладине без родитељског старања.

Почетак развијања услуге „Куће на пола пута“ датира од 2003. године реализацијем пројекта „Развој Дечјег дома Младост у центар за ванпородично старање“, у сарадњи са Министарством, СДЦ-ом и Градом.

Пројекат је подразумевао адаптацију и опремање постојећег простора у Дому неопходним намештајем за смештај шесторе деце без родитељског старања, за коју је планирано напуштање система социјалне заштите. Донет је Правилник којим су прецизирани услови боравка младих у „Кући на пола пута“: дужина трајања боравка, начин коришћења простора, престанак услуге и сл. Овим пилот пројектом определена су два стана, један за дечаке, један за девојчице, а корисници станови су били у обавези да партиципирају у делу трошкова становљања, у висини до 1/6 стварних трошкова.

Психо социјална подршка, подстицај и надзор пружани су овим младим људима свакодневно у сегментима активног тражења посла, неговању контакта са сродницима и у извршавању свакодневних обавеза. Опредељен је васпитач који је пратио реализације програма осамостаљивања младих, за коначан излазак из установе.

Четворо младих, који су завршили свој образовни процес, заједно са својим васпитачима, су у 2007. години прошли Програм осамостаљивања под називом „Школа живота“, у организацији „Линк 011“.

Током реализација услуга „Куће на пола пута“ временом се дошло до закључка да је процес осамостаљивања младих отежан, и да се они често не понашају у складу са Правилником, јер су апартмани у самом објекту Дома.

У 2007. години из средстава Националног инвестиционог плана, купљен је један стан, за смештај четворо младих особа, и од 2008. године Становање уз подршку се и реализује само у том простору.

Од 2003. године до данас, Становањем уз подршку обухваћено је једанаесторо младих, шест дечака и пет девојчица. Ове младе особе су успешно завршиле процес осамостаљивања и спремно закорачиле у свет одраслих.

На основу вишегодишњег искуства у раду са децом без родитељског старања евидентно је да је процес осамостаљивања ове деце јако тежак. Усклађеност жеља и амбиција са реалним могућностима, препознавање сопствених снага, само је део рада стручњака са младима, који су били обухваћени овим обликом заштите.

Успостављени минимални стандарди за реализације услуге Становање уз подршку за младе који се осамостаљују доприносе подизању нивоа професионалних компетенција васпитача, мотивисању и сензибилисању локалне заједнице за активно укључивање у развој и обезбеђивање континуитета ове услуге, која треба да олакша укључивање младих у нови животни миље.

Саветник за подршку младима
Снежана Петковић

МОГУЋНОСТ БОРБЕ ПРОТИВ НАСИЉА - ИЗ УГЛА ШКОЛЕ

Евидентан је пораст насиља последњих година код ученика основношколског узраста. Основна школа „Драгиша Луковић-Шпанец“ се у оквиру програма „Школа без насиља“ већ две године бави истраживањем и праћењем овог проблема, како у оквиру програма тако и преко сопствених пројекта који се реализују у школи-ради се на ојачавању капацитета (деце наставника и родитеља) у борби против свих облика насиља.

Проблем пораста насиља се није створио одједном и ниодкуда, и никако неће нестати сам од себе и одједном. Обавеза свих заинтересованих група је да ради на смањењу насиља, свако из свог угла деловања, у складу са капацитетима које поседује, али наравно и координирани рад је неопходан.

Радионице које су током предходне године реализоване са ученицима дале су јасне одреднице из угла ученика: Деца поштују правила понашања- ако им је јасно зашто и како, и желе знати коме се треба обратити у одређеној ситуацији. Запажено је још да деца поштују правила која сама донесу, која су њима разумљива“, а која се у ствари у суштини сасвим слажу са законима и прописима. Деца инсистирају и да јасно знају које су последице непоштовања одређених правила, и јасно су истакла да свако њихово право повлачи и обавезе. Из тога су произтекла одељенска правила, а затим и школска правила- написана и речена језиком детета. На основу тога је формирана унутрашња заштитна мрежа коју вам представљамо као могући пример, јер је неопходно јасно поделити улоге и поставити правила КО, КАДА, и КАКО делује у одређеним ситуацијама насиља у школи.

Осим спортских манифестација које су се показале као изузетно средство за развијање фер-плеј односа, толеранције, и као подстицај дружења, различитих активности које се редовно организују у школи у организацији Тима школе и Вршњачког тима, поводом Дечје недеље је организована трибина под називом „За одрастање без насиља“ на којој су учествовали представници ученика, наставника, родитеља, педагога, психолога, цркве.

Јасно је искристалисано да јако много сегмената утиче на развој дететове личности од унутрашњих фактора, преко друштва, породице; деца су негде јако добро закључила да насиље није предмет који се учи у школи . али се и дошло до закључка да школа има капацитета за едукацију и јачање породице и да заједничким деловањем и појачаном сарадњом у интересу деце траба радити на промовисању правих вредности. Осим статистичких података, који су проистекли из различитих истраживања презентовани су и подаци наше школе.

Кроз две радионице из улога родитеља, ученика и наставника решавани су конкретни примери насиља.

Деца су се и овом приликом издвојила као неко ко жели, може, и тражи промену, као извор идеја о различитим активностима, које могу утицати на смањење насиља у окружењу, а и заинтересованост родитеља за ову врсту едукације је била очигледна.

Продукт ове трибине је конкретан план инициран од стране учесника за будуће активности које ће обухватити:

- » Спортске активности- спортом против насиља, са активним учешћем родитеља.
- » Радионице за ученике, родитеље, наставнике са конкретним примерима
- » Једном тромесечној трибине о актуелним темама које су ученицима приоритетне
- » Радионице на родитељским састанцима са ученицима и родитељима конкретног одељења које организује разредни старшина уз помоћ тима.

Закључак ученика на једном од плаката, а који треба упамтити је „Лепа реч гвоздена врата отвара“.

*Славица Атанацковић
Директор ОШ „Драгиша Луковић
Шпанец“*

„ЗАЈЕДНО СМО БОЉИ, ЗАЈЕДНО СМО ЈАЧИ“

Програм примарне превенције поремећаја у понашању

Промене кроз које наше друштво пролази, које подразумевају економску кризу, миграције становништва, све већа друштвена раслојавања, а које су карактеристичне за земље у транзицији, имају низ негативних ефеката, међу којима и пораст поремећаја у понашању деце и младих.

Евиденција Стручног тима за заштиту деце и омладине са поремећајима у друштвеном понашању показује да кривична дела и прекршаје чине све млађа деца, а сама кривична дела постају учесталија, све озбиљнија, мање ситуационе природе, а више унапред испланирана.

На основу искуства Стручног тима у раду са кривично неодговорним малолетницима починиоцима кривичних дела и њиховим родитељима, уочено је да ова деца немају изграђене вештине ненасилне комуникације и адекватног решавања конфликтата, да су склона агресивном реаговању на осуђење и фрустрације и да имају низак праг толеранције.

Социјална мрежа ове деце је углавном неадекватно развијена, они се удружују са групама вршићака сличног негативног понашања.

Родитељи малолетника починилаца кривичних дела често нису свесни проблематичног понашања своје деце, склони су негирању и минимизирању проблема, као и пребацивању одговорности на вршићачко окружење, школу итд. Велики број родитеља је недовољно информисан о ресурсима у локалној заједници који могу да им пруже подршку и помоћ у решавању потешкоћа у одрастању деце.

Управо због тога што су родитељи, односно породично окружење важни чиниоци правилног развоја детета, у оквиру Саветовалишта за брак и породицу, младе и стара лица, реализован је превентивни програм који је подразумевао директан рад са децом и њиховим родитељима.

Програм је био намењен кривично неодговорним малолетницима (деци до 14 година старости), а имао је за циљ сузбијање и спречавање појаве поремећаја у понашању малолетника и постизање већег степена информисаности родитеља о самој појави поремећаја у понашању у граду.

Програмске активности су осмишљене у оквиру Стручног тима за заштиту деце и омладине са поремећајима у друштвеном понашању, на основу вишегодишњег искуства у раду са овом популацијом, као наставак програма који су се раније у оквиру овог Тима реализовали. Подстакнут је идејом да је потребно интензивирати рад на превенцији, како би се спречило јављање проблема поремећаја у понашању. Програм је изведен у сарадњи са три градске основне школе: „Драгиша Луковић-Шпанац“, „Мирко Јовановић“ и „Ђура Јакшић“, у периоду од априла до јуна 2009. године. Активности изведеног програма биле су усмерене на децу узраста од 11 до 13 година и њихове родитеље. Кроз програм је прошло укупно 106 родитеља и 105 ученика.

Рад са родитељима подразумевао је њихово информисање о постојећим ресурсима у локалној заједници који им могу пружити подршку у родитељству. Упознати су са активностима постојећих саветовалишта у граду, са институцијама у којима могу затражити одговоре на своје дилеме у односу на потребе и развој своје деце. Посебан акценат стављен је на сензибилисање родитеља да препознају потешкоће у развоју деце, као и на разбијање присутних осећања стида и нелагодности које би неповољно утицале на мотивацију да затраже помоћ стручних радника, уколико је то потребно. Постојећа искуства говоре да родитељи често избегавају да затраже подршку стручњака, било зато што су склони негирању проблема, што су у страху од осуде околине, или зато што тражење помоћи интерпретирају као сопствену немоћ, односно потврду сопствене неуспешности у улоги родитеља. Током разговора на састанцима са родитељима поткрепљиван је став да је од великог значаја благовремено реаговање на проблем и тешкоће у развоју и васпитању, како би се предузеле одговарајуће акције којима би се спречило јављање већих проблема. На основу реализованих састанака са родитељима и покренутих дискусија, уочено је да је већина родитеља генерално заинтересована за проблем пораста малолетничке делинквенције.

Анкетом је утвђено да постоји потреба и велика заинтересованост родитеља за едукативним и саветодавним группним радом стручних радника Центра са родитељима. Испказали су потребу за пружањем подршке у васпитању у смислу помоћи у разумевању и решавању актуелних развојних проблема своје деце. Обзиром да њихова деца улазе, или су већ закорачила у период пубертета, родитељи као значајна питања издвајају питање односа родитеља и деце, који у том периоду трпи одређене трансформације и у великом броју случајева постаје проблематичан. Такође, издвајају јачање утицаја вршићачке групе, незаинтересованост за школско градиво, појаву интересовања за супротни пол, сексуалне контакте... Као један од проблема виде и појачану агресивност међу децом, недовољну толеранцију, а забринuti су и због пораста учесталости болести зависности међу младима. Родитељи су сугерирали да би им у овим аспектима родитељства подршка била веома важна.

Утисак извођача је да би осмишљавање и организовање саветодавних и едукативних програма који би се бавили наведеним темама било од изузетног значаја у превенцији појаве поремећаја у понашању, обзиром да рад са родитељима доприноси адекватнијем превазилажењу развојних тешкоћа код деце.

Директан рад са децом спроведен је кроз две радионице, којима су обухваћене теме које се, на основу искуства у раду са кривично неодговорним малолетницима намећу као значајне, и то:

- » радионица намењена стицању вештина ненасилног решавања конфликтата
- » радионица намењена повећању кохезивности унутар одељенских заједница.

Радионице су осмишљене тако да захтевају активно учешће свих ученика, и омогућавају им да кроз игру и глуму сазнају и мењају се.

Основна питања којима се бавила радионица ненасилног решавања конфликтака јесу питања односа конфликта и насиља, питање конфликта као потенцијала за промену са критичким освртом на могуће начине њиховог решавања и промовисања ненасилне реакције. Ученици су били заинтересовани, активни и самостално су, уз усмеравања водитеља, долазили до закључака који се односе на важност ненасилног решавања конфликтака, односно могуће стратегије решавања сукоба.

Из мотивисаности ученика да учествују, као и на основу изношења великог броја примера личних конфликтака у току дискусије, може се закључити да им је обрађивање ове теме од изузетног значаја. Стиче се утисак да су конфликти унутар одељења такође присутни и да је већина ученика заинтересована за њихово решавање.

Радионица усмерена на повећање кохезивности унутар одељенске заједнице, односно подизање свести о важности тимског рада и решавања проблема, подразумевала је низ игрица које су за успешно решавање захтевале сарадњу и међусобну подршку ученика. Затим је спроведена дискусија на тему важности сарадње у одељењу. Обзиром да у пероду адолосценције расте утицај вршњачке групе на појединца, активностима усмереним на повећање заједништва у одељењу намеравали смо да мобилишемо позитивне снаге у циљу утицања на превенирање негативног понашања.

Значајно је истаћи да су ученици који иначе у току наставе испољавају проблематично понашање (ремете дисциплину на часу, не слушају излагање наставника...) у току радионица углавном били активни и мотивисани да учествују. Стиче се утисак да се применом метода које захтевају тимски рад може позитивно деловати на ове ученике, нарочито уколико се апелује на њихов мотив за такмичењем.

Деца су прихватила понуђени програм, теме су им биле интересантне, спонтано су изражавала жељу да се са извођењем радионица настави и у будућности. Углавном су сви ученици активно учествовали и са радионицама изашли задовољни наученим.

Проблем пораста поремећаја у понашању и малолетничке делинквенције у нашем друштву постаје све алармантнији. Последице овог проблема су вишеструке и видљиве су не само на нивоу појединца, већ и на нивоу породице и читавог друштва. Незаобилазан аспект сучочавања са овим, растубим проблемима је осмишљавање превентивних програма, који би подразумевали јачање како индивидуалних капацитета деце, тако и капацитета родитеља да одговоре на изазове које промене у друштву са собом носе.

*Ивана Ракић, спец. педагоз
Сандра Јовановић, психолог*

OŠ "Đura Jakšić"

OŠ "Đura Jakšić"

OŠ "Đura Jakšić"

СОЦИЈАЛНА ИСКЉУЧЕНОСТ МЛАДИХ ИЗ СЕОСКИХ СРЕДИНА

Према подацима Студије о животном стандарду Србије, у периоду 2002-2007 сиромаштво у Србији је преполовљено, чиме је испуњен циљ Владе Србије, постављен у Стратегији за смањење сиромаштва. Укупан број сиромашних смањен је за око 500.000 људи, односно са 14% на 6,6%. Иста Студија је показала да је сиромаштво и даље присутније у руралним насељима, у којима живи 2/3 сиромашних, као и да постоје значајне разлике у регионалном смањивању овог проблема.

У шумадијском региону број сиромашних је са 13,8% у 2002. години опао на 3,7% у 2007. години. На урбаном подручју Шумадије сиромаштво је у 2007. години смањено за 7,8%, а у руралном подручју чак за 12,2%. Међутим, број сиромашних у руралним насељима је готово двоструко већи у односу на урбанизовано подручје (4,9% према 2,5%), што упућује на закључак да су разлике у сиромаштву урбаних и руралних насеља и даље остale високе. У ризику од сиромаштва су поред осталих угрожених група и млади који живе у руралним пределима.

Евалуацијом Локалног плана акције за децу Крагујевца, утврђено је да у четворогодишњој имплементацији циљева ЛПА готово и да нема активности намењених младима на селу. Значајна пажња усмеравана је на мењање положаја младих у градској популацији, док се младима у сеоским срединама мало ко бавио. Од 2005. године из Локалног плана акције за децу Крагујевца произтекле су бројне активности и нове услуге, које су значајно допринеле унапређењу положаја деце и младих из сиромашних породица, деце без родитељског старања, деце са

сметњама у развоју, ромске деце... Отворен је Дневни боравак за децу из породица у ризику, Центар за инклузивно предшколско образовање, Центар за младе, Клуб за млада инвалидна лица, Дневни боравак за младе са сметњама у развоју, ново обданиште...

Међутим, већина ових услуга није доступна и младима у сеоским срединама. У протеклих неколико година многе сеоске школе су реновиране, опремљене рачунарском опремом и другим савременим училима, чиме су истински побољшани услови школовања деце, или су мере на побољшању њиховог укупног положаја недовољне.

Основни проблем представља непостојање објективних података о потребама и проблемима младих на селу.

У циљу ближег сагледавања социо демографских особености и социјалних потреба деце и младих у сеоским срединама и стицања реалне слике о њиховом положају и најчешћим проблемима са којима се суочавају у свакодневном животу, реализовано је истраживање у селима Страгари, Влакча и Маслошево на узорку од 160 младих старости од 10-25 година.. Ова села су удалјена од Крагујевца 25-30 километара и припадају централној Шумадији. У њима живи 2116 становника, од којих су 563 деца и млади. За разлику од других сеоских средина на крагујевачком подручју, заступљеност младих у овим насељима је већа, што је био разлог за спровођење истраживања.

Истраживање је реализовано у оквиру конкурса Тима потпредседника Владе за имплементацију стратегије за смањење сиромаштва, Републичког завода за статистику и Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије, у октобру 2008. под називом: Анализа карактеристика сиромаштва у Србији.

Од 175.802 становника Крагујевца, 29.429. или 17% припада сеоском становништву. У односу на претходни попис становништва, испољен је тренд опадања ове популације за 11%. Деца и млади до 24 година чине 25% укупног броја сеоског становништва (7.382).

У истраживању су коришћене квантитативне и квалитативне методе прикупљања података. Реализовано је анкетирање 126 ученика старијих разреда у сва три села и квалитативно истраживање- 4 фокус групе, са следећим групама младих:

- а) Ученици основних школа-
- б) Ученици средњих школа –

в) Млади-незапослени са евиденције Националне слижбе за запошљавање, 38 лица старости до 25 година.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА ПОТРЕБА И ПРОБЛЕМА МЛАДИХ

Слободно време

Већина младих је нездовољна начином на који проводи слободно време. Главни узрок је сиромаштво културних и забавних садржаја који им се нуде. Млади су у овим сеоским насељима у највећој мери усмерени на телевизијски програм. Телевизију чешће гледају млади до 15 година - њих 56%, по неколико сати дневно, а 43% повремено прати емисије забавно музичког садржаја, разне квизове, спортска догађања, филмове... Доста времена млади проводе читајући књиге - 52% испитаника. Основци радо посећују сеоску библиотеку, одељење Градске библиотеке из Крагујевца, која је према речима деце, опремљена „занимљивим књигама“. Поред обавезне лектире користе и друге књиге, углавном по препоруци библиотекара.

Свакодневно, по неколико сати, поред компјутера је 40% деце, 19% испитаника неколико сати недељно, а трећина испитаника се не забавља на овај начин. Испитивање је показало да су дечаци чешће поред компјутера, а девојчице поред ТВ-а.

Већина анкетиране деце у слободно време помаже родитељима у обављању пољопривредних и других кућних послова - 83%, по чему се разликују од својих вршињака у граду.

У недостатку места за окупљања у селу, млади се најчешће виђају и друже по кућама. У неструктурисаном дружењу са вршињацима свакодневно је 34 % младих, док је проценат оних који то чине повремено, нешто већи - 48%. На овај начин се чешће друже девојчице од дечака, у већем проценту млади средњошколског узраста.

Дечаци се чешће налазе са другарима у играоницама - 42% ученика основне школе док средњошколци то чине знатно ређе-13%.

Окупљања младих у Дому културе су ретка - готово и да их нема, обзиром да једино постоји Дом култура у Страгарима, али је ретко у функцији.

Млади се забављају и у кафићима сеоским и кафићима у најближим градовима: Тополи, Крагујевцу. Ова места чешће посећује чак 41% младих, од којих 7% свакодневно. Ретко-неколико пута годишње, кафић посети 44% младих, а тек 15% ниједном. Овакав вид дружења је присутнији код средњошколаца- у 80%, док је 28% младих основношколског узраста. Кафиће подједнако посећују и дечаци и девојчице.

Млади своје слободно време проводе и у школском дворишту, на сеоском игралишту и у центру села, где се повремено окупљају, размењују информације, друже...

Коришћење културних садржаја је најмање заступљено, обзиром да их у селу и нема. Одлазак у позориште или на неку филмску пројекцију повремено организују школе.

Мали је број младих који имају прилике да одлазе у град где могу да задовоље потребе за оваквим културним садржајима. Ови садржаји су привилегија само младих који због школовања станују у Крагујевцу.

Млади се у посматраним селима радују вечерњим окупљањима преко лета у центру села, обележавању православних празника, организовању Уранка за 1 мај, сеоских вашара, организовању такмичења у селу за избор најлепшег дворишта(Влакча) и сличним манифестацијама, које улепшавају и обогаћују њихову свакидашњицу.

Млади из сва три села истичу да су им потребна места за разоноду и забаву, као сто су клубови за младе и дискотеке (82%). Више од 60% младих мисли да би њихово слободно време било квалитетније када би у њиховим насељима било културних манифестација-позоришних представа, филмских пројекција. За организовање спортских дешавања - различних турнира, за отварање теретана, базена, шах-клубова, изјаснило се висе од половине испитаника.

Проблеми младих

-Резултати истраживања показују да је алкохолизам препознат као највећи проблем младих у сеоској средини, чему у значајној мери доприноси непостојање алтернативних места за дружење и забаву али и висок степен толеранције локалне заједнице на опијање. Овакав став више истичу средњошколци-чак 74%, док је 60% младих из основне школе.

-Иза алкохолизма, као проблем у сеоским срединама је и незапосленост-61% испитаника, односно немогућност запошљавања у струци.

На фокус групама са младим незапосленим лицима истакнути су проблеми немогућности запошљавања у струци у месту где живе. Са дипломама углавном средње стручне спреме тешко долазе до посла. Недостатак новца је у значајном броју испитаника узрок немогућности уписивања жељене школе и настављања образовања, због чега млади најчешће уписују средње школе у градовима које су ближе селу, чак и онда када оне не одговарају њиховим жељама и интересовањима. Мали је број младих који завршава факултет - према евиденцији НСЗ од 176 незапослених лица у ова три села, петоро их је са седмим степеном.

-Искуства једног броја младих који су радили у околним већим местима, говоре да средствима која зараде нису довољна за становање и живот, због чега најчешће прекидају посао и враћају се у село, пољопривреди.

-Проблем младих незапослених је њихова слаба информисаност о могућностима самозапошљавања и програмима запошљавања при НСЗ, о процедури код укључивања у програме за подршку незапосленим лицима, неповерење према служби за запошљавање, («коме су још они помогли да се запосли»)

-Млади у сеоским срединама имају проблем комуникације са својим родитељима, који их најчешће не подржавају у идејама, а које се тичу примене нових технологија у обрађивању земље, иновације у пољопривредној производњи и сл.. У овим срединама родитељи још увек одлучују о томе како ће домаћинство функционисати, што у многим случајевима спутава младе у настојањима да нешто промене на плану стицања већих прихода.

Међутим, забрињава неспособност младих да се ангажују на мењању постојећег стања, постоји раскорак између жеља и конкретних ангажовања. Најчешће немају храбrosti да своје захтеве и мишљења изнесу одраслима, јер их они „неће разумети, а сваки покушај је безуспешан“.

-Пасивност младих и њихова незаинтересованост је присутна у 52% испитаника, од тога 32% у великој мери. Нико од испитаника није члан неког удружења нити су имали прилику да волонтирају.

Млади желе да остану да живе у свом селу али су без иницијативе, без размишљања да нешто могу и сами да осмисле, да се самоорганизују, углавном очекују готова решења. Ови подаци генерално указују на јако низак степен свесности младих о томе, колика је улога сваког од њих у побољшању положаја у заједници.

-Велики проблем представља и удаљеност културних институција, непостојање спортских терена и и осталих садржаја за младе.

Као могућа решења за превазилажење постојеће ситуације виде у: оживљавању сокског туризма и развијању пољопривредних брендова, проширивању знања и вештина, покретању рада фабрике у селу, оживљавању спортских и културних садржаја, организовању еколошких акција и доласку донатора.

Истраживање је потврдило постојање повезаности између различитих индикатора социо-економског

статуса породице (образовање родитеља, запосленост, материјални статус породице) и школског постигнућа деце, што може да буде одговор на маргинализацију ових друштвених група у образовном систему. У породицама где су родитељи нижег образовног статуса слабије се вреднује образовање, а деца углавном уписују средње школе које су у рангу њихових родитеља.

Као и већина њихових вршњака и млади у овим насељима имају исте потребе, али се могућности задовољавања тих потреба битно разликују. Проблеми социјалне искључености младих на селу препознатљиви су у социјалном, образовном, културном аспекту, у њиховом свакодневном животу.

Млади који живе у удаљеним сеоским срединама изложени су ризику социјалне искључености не само због ниског стандарда живота, већ и због сиромаштва средине, односно одсуства културних и образовних институција, спортских објеката, игралишта.. На удаљености од неколико десетина километара од првог града, са постојећим ресурсима у њима, млади су изоловани и са много мањим шансама за сопствени развој и напредак. Све то има за последицу неадекватну искоришћеност слободног времена и знатну пасивност школске деце и младих, безсадржајна дружења, узимање алкохола на све низим добима.

Истраживање је показало да су млади заинтересовани за оstanак у селу, уколико би у њима могли да се запосле и да пристојно живе од свог рада. Унапређење квалитета живота и положаја младих у сеоским срединама могао би да буде истовремено и начин за оживљавање села, што захтева један свеобухватан приступ бројних актера у сferи успостављања међусекторске сарадње и координације локалних и државних невладиних организација.

Младима на селу је потребна подршка у свим сегментима друштвеног живота: у унапређењу образовања, у стицању знања и способности организовања, већи проток информација, подршка у покретању малог (породичног) бизниса, помоћ у успостављању квалитетнијег односа са родитељима или осталим актерима у локалној заједници.

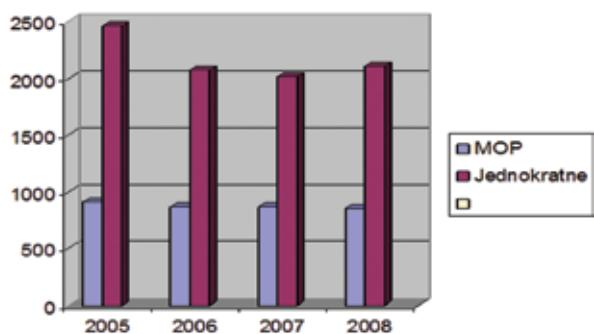
РАДНИМ АНГАЖОВАЊЕМ ДО СМАЊЕЊА СИРОМАШТВА

Право на материјално обезбеђење је у 2008. години примало у просеку 856 породица, што је око 2500 појединача. Свака четврта породица која користи право на материјално обезбеђење је вишегенерацијски корисник социјалних фондова. У погледу полне структуре, 56% су жене а 44% мушкирци;

-У структури породица корисника МОП-а доминирају једночлана домаћинства- 33%, а 80% корисника МОП-а су радно способни. Незапосленост је један од најчешћих основа по коме грађани остварују ово право;

Поред права на материјално обезбеђење, угрожена лица остварују и права на једнократна давања. У 2008. години ово право остварило је 2105 породица, од којих су 500 корисници МОП-а. Најбројнији захтеви односе се на набављање основних животних намирница-1628 и за лекова-1071 захтев.

Преглед укупног броја породица-корисника права на МОП и једнократне помоћи

- У старосној структури одраслих лица, млади корисници материјалног обезбеђења представљају 31%, што је знатно више од процента заступљености младих, корисника МОП-а, на нивоу Републике (17,2%).

-У погледу старосне структуре, најзаступљенија група корисника МОП-а су лица старости од 28-45 године - 40%. У односу на 2005.годину испољен је тренд раста броја ових корисника за 21%, иако је укупан број породица мањи.

-На градском подручју је 84,5% корисника МОП-а, а на сеоском 15,5%.

На иницијативу Центра за социјални рад, од 2005.године Град Крагујевац реализује и право на једнократну помоћ у виду новчане накнаде за добровољно радно ангажовање у локалној заједници, као пилот иницијативу. Од 2006. године ово право се континуирано реализује, а у његовој примени су постигнути завидни резултати.

Циљеви реализација овог права су:

- Смањење сиромаштва
- Рационална употреба буџетских средстава
- Мењање ставова према раду
- Подстицање личне одговорности
- Анимирање јавности према проблему сиромаштва
- Усмеравање ЈНП према старијим, болесним, деци...

У међувремену је настао Споразум о сарадњи између Града, Центра за социјални рад и градских месних заједница, а корисници се радно ангажују у 5 градских јавних предузећа, у четири установе и две HBO.

	Г О Д И Н Е			
	2005	2006	2007	2008
Број корисника	57	97	142	343
Средства (милиона)	5	6	13	28

У односу на 2005. годину изражено је повећано интересовање корисника за добровољно радно ангажовање за више од шест пута, што је у значајној мери побољшало материјални статус угрожених породица. Међу радно ангажованим лицима око 30% су лица ромске популације. Повећано интересовање за добровољним радним ангажовањем резултат је и промене начина размишљања корисника у односу на рад као и чињенице да су износи МОП-а ниски и недовољни за живот.

Ефекти оваквог рада са корисницима су :

- Радно ангажовани корисници материјалних давања
- Смањен број захтева за ЈНП
- Побољшан материјални положај породица
- мањи број корисника МОП-а
- Повећано интересовање за јавним ангажовањем
- Подигнут ниво личне одговорности
- Град уређенији
- Пример другима

Недостаци:

- Незапосленост на истом нивоу
- Сезонски послови

Мића Лакетић, Дип.правник
Љиљана Станковић, социолог

У СУСРЕТ НОВИМ ПРИСТУПИМА У РАДУ ...

Центар за социјални рад »Солидарност« и у 2009. год. наставља са добром праксом коришћења свих расположивих могућности за стручно усавршавање запослених свих профиле, имајући у виду пре свега интерес установе да се сви послови обављају квалитетно и успешно, али и непосредан интерес самих запослених да развију сопствене стручне капацитете.

Семинарима за супервизоре, руководиоце и водитеље случаја, у организацији Министарства рада и социјалне политике РС, у функцији примене новог Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада ЦСР обухваћено је 45 запослених.

Семинарима у организацији »Аутномног женског центра« и »Београдског центра за људска права«, са циљем подршке професионалцима у спречавању насиља у породици и повезивању институција на локалном нивоу, обучвачено је 17 запослених.

Значајну подршку запосленима који се баве заштитом деце без родитељског старања, посебно децом на породичном смештају, пружила је НВО ФАМИЛИЈА на чијим семинарима, са фокусом на децу са изазовним понашањем, односно децу са поремећајем у понашању, како у алтернативним, тако и у биолошким породицима, је учествовало 13 запослених.

У функцији боље подршке хранитељским породицама и деци на хранитељству ПРАДД програмом и ове године смо обухватили два стручна радника, а семинарима у организацији Центра за породични смештај из Београда, посвећених новим стандардима у хранитељству и Информатору о детету, било је обухваћено 10 запослених из наше установе.

Ценећи значај учешћа у креирању нових решења и праксе, како у систему социјалне и породичне заштите, тако у и системима са којима у сарадњи остварујемо ту заштиту, наши стручни радници су се активно укључили у дефинисање нових стандарда стручног рада, како у области хранитељства (деца и стари), тако и у области услуге помоћи и неге у кући старим лицима, дневног боравка за стара лица, подршке у осамостаљивању младих након боравка у институцији ...

Такође смо учествовали у јавним расправама о нацртима, односно предлогима Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, Закона о волонтирању, Закона о социјалном становињу, као и Закона о спречавању насиља у породици али и стручним конференцијама посвећеним развоју националне политike запошљавања, деци у систему

социјалне заштите, социјалној инклузији, развоју ванинстически заштите за стари, грађењу консензуса за Европске интеграције...

Посебно истичемо наше активно учешће у креирању стратешког документа Града (у свим радним групама), односно реализацију Пројекту „Подршка спровођењу Стратегије развоја социјалне заштите“, који се реализује од децембра месеца у сарадњи са Министарством рада и социјалне политике РС. Пројекат су подржали Влада Велике Британије и Министарство иностраних послова Краљевине Норвешке.

Драгана Радосављевић, дип.правник

СУПЕРВИЗИЈА У ЦЕНТРИМА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Реч супервизија потиче од речи Super = над; и videre = гледати; па се у том смислу супервизија може разумети као надзирање, надгледање, а супервизор као "онај који види даље".

Постоје бројне дефиниције супервизије. У терминолошком смислу супервизија се одређује као процес интерперсоналне интеракције, као интеракцијски процес у коме се подржава и усмерава практични рад, као важан метод у пружању ефикасне помоћи, метода за покретање професионалног развоја, дидактичка метода која омогућава стручњацима непрестано учење помоћу којег се остварује континуитет у образовању, метод трајног учења из рада, процес међусобног учења..

Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад у вршењу јавних овлашћења и садржају и начину вођења евиденције и документације о стручном раду (2008) Супервизију дефинише као процес који обезбеђује да се применом стандарда реализују стручни задаци и активности из делатности центра кроз професионалну подршку и учење, а стручни радници на тај начин развију знање, компетенцију и могућност да преузму одговорност за сопствену праксу, а тиме и подигну ниво квалитета заштите корисника а Супервизора стручног рада означава као искусног стручњака који има задатак да координира, усмерава, подстиче и евалуира рад водитеља случаја и у својим активностима обједињује административну, едукативно-развојну и подржавајућу функцију супевизије.

Послови супервизора се групишу у три области:

- Мониторинг радног процеса (квалитетно пружање услуга и усклађеност радног процеса са прописаним стандардима и прописаним процедурама и роковима у свим фазама рада у појединачном случају)
- Јачање професионалних капацитета водитеља случаја (подстицање водитеља случаја за континуирано учење, идентификовање недостајућих знања и разматрање могућности за усавршавање и продубљивање постојећих, преношење сопствених знања)
- Подршка водитељима случаја (подела одговорности, идентификовање синдрома "сагоревања", помоћ у резрешењу професионалних дилема, помоћ у превладавању стреса, помоћ у успостављању коректне атмосфере у ЦСР).

Увођење послова супервизије у делатност Центра за социјални рад отвара нова питања, дилеме и размишљања. Размишљања иду од потпуне подршке и прихватања до отпора и минимизирања улоге и значаја послова супервизора.

Новине, а посебно недовољно информација доводе до различитих ставова и размишљања. На почетку смо, процес супервизије је тек започет, пракса и нова

знања ће помоћи да супервизија буде прихваћена и да се на прави начин сагледају њени циљеви и значај.

Значајну улогу, али и велику одговорност ће свакако имати сами супервизори. Њихова стручност, вештине у комуникацији и начин на који ће они са супервизантима умети да поделе оно што они раде и дају добру повратну информацију су кључни да се професионална улога супервизора разуме и прихвати. Супервизор треба да буде јасан, објективан, подржавајући а никако критичан, особа на коју можеш да рачунаш и да се на њега ослониш. Он је на неки начин врста гаранције да се рад супервизанта одвија по стандардима стручног рада, да се обезбеђује квалитетан рад службе и одговоран је за одржавање и поштовање стандарда. То није лак ни једноставан задатак, јер је супервизор на неки начин у сендвичу између стандарда и праксе која се изводи, али ће временом нагласак више бити на подржавању и развоју а мање на контроли радног процеса. Важно је сагледати шта супервизанти-водитељи случаја желе да добију кроз супервизију а онда заједно дефинисати проблеме и приоритете за њихово решавање.

Да би супервизија била успешна важно је партнерство између супервизора и водитеља случаја, као и спремност и мотивисаност стручних радника да прихвate нове професионалне улоге и поделе одговорност.

Програм основне обuke за супервизоре у центрима за социјални рад наш центар је прошао од 24. до 28. августа 2009. године. Програм је био садржајан и користан, помогао нам је да јасније дефинишемо своју улогу, овлашћења и одговорности, развијемо и оснажимо постојећа знања и компетенције.

У даљем раду значајна ће бити наша креативност, континуирано учење, повезивање теорије и праксе, а посебно повремени сусрети супервизора како би кроз групну – пир супервизију разрешавали дилеме, заједно учили и стварали добру праксу. Било би добро да све што радимо искористимо за учење, сваки случај је корисно објаснити, разрадити, испитати свој стил, учити....

Гордана Петронијевић, дипл. соц. радник

НАСИЉЕ КАО ПРЕПРЕКА ЗА ПРИМЕНУ МЕДИЈАЦИЈЕ У РЕШАВАЊУ ПОРОДИЧНИХ СПОРОВА

Mедијација је у својој суштини мирно/ненасилно решавање спорова између појединача, група и заједница, стара колико и људска цивилизација.

Модерна медијација као институционализован процес живи више деценија.

Наш Закон о посредовању/медијацији из 2005.г. посредовање дефинише као поступак у коме учесници желе да спорни однос разреше мирним путем, уз помоћ посредника као неутралне и непристрасне треће стране. Овај поступак се темељи на начелима једнакости и равноправности сукобљених страна, приватности, повериљивости и хитности.

Медијације као праведног и поштеног проговарања нема без: безбедности учесника, слободе избора, добровољности уласка и изласка из процеса, капацитета учесника да сопствене интересе несметано изражавају и заступају, равнотеже моћи, једнаке одговорности страна у конфликту за ток процеса, квалитет споразума и његову реализацију.

Сваки већи дисбаланс моћи између страна у конфликту условљен економским, социјалним чиниоцима, личним карактеристикама, истукством насиља и др. представља потенцијалну опасност по ток и исход процеса проговарања. Медијација поседује унутрашње механизме да, до одређеног степена, балансира разлике у моћи. Одговорност је медијатора да процени када његове стратегије за уравнотежење моћи не дају ефекте и када је нужно процес прекинути.

Насиље је у свим својим појавним облицима (физичко, психичко, сексуално, економско...) демонстрација моћи и контроле над жртвом. Насилник на оголјени начин крши основна људска права другог бића - права на живот, здравље, слободу, безбедност, психички, физички и сексуални интегритет, људско достојанство. За чињење насиља и његове последице искључиви кривац је насиљник. Насиље увек угрожава здравље жртве. Како је насиље модел понашања, његов хроницитет доводи до бројних телесних повреда, психосоматских болести, тешкоћа у психичком функционисању жртве. Насиље производи код жртве страх, несигурност, беспомоћност, губитак самопоуздана, осећај кривице, води до озбиљних неуротских реакција, аутодеструктивног и деструктивног понашања.

Апсолутна доминација и моћ на страни насиљника, умањени капацитети жртве да на асертиван начин заступа своје потребе и интересе на суштински начин негирају кључне принципе и вредности медијације.

Насиље потирире начела добровољности и једнакости страна у процесу медијације. Постоји реална опасност притиска на жртву да прихвати процес медијације и за њу неправедан споразум. Постоји реална опасност да насиљник злоупотреби медијацију да избегне одговорност и законску санкцију.

Медијација као приватан процес нема капацитете

да заустави насиље, осигура потпуну безбедност жртве на сесији или након ње.

Насиље компромитује приватност и повериљивост као високо вредноване стандарде у медијацији.

Наши позитивни правни прописи и ратификована међународна документа заштиту од насиља у породици третирају као јавни/општи интерес. Кривично-правне норме и норме породичног права ограничавају неутралност медијатора и налажу пријављивања сазнава/сумњи на злостављање деце, угрожавање нечијег живота и безбедности.

Медијатори имају обавезу и одговорност да у свим фазама процеса медијације примењују стратегије благовременог препознавања ситуација насиља.

Кључна је добра обука и сензибилитет медијатора али и добра припрема за медијацију. Одвојени састанци са странама у спору су корисни за добијање основних информација о породичним односима, распореду моћи, евентуалном искуству насиља, присутном страху, притиску и др. Добијени подаци су основ за процену подобности случаја за медијацију, односно припрему посебних стратегија за уравнотежење моћи и осигурање безбедности.

Медијатор је одговоран да прати индикаторе који би и у самом процесу медијације указивали на могуће насиље. Индикативно је да злостављана супруга чека да муж први проговори, гледа у њега док сама говори, проверава његову реакцију, ублажава конфликте. Насилан супруг са друге стране говори већи део времена, износи бројне оптужбе, често на невербалан начин шаље супруги претеће сигнале.

Значајна је едукација других стручњака који породицу упућују на медијацију, пре свега судија, терапеута, професионалаца у социјалној заштити, здравству и образовању.

Искустава земаља са дужом традицијом у примени медијације показују да она није индикована у ситуацијама насиља у породици.

Неке средине имају одређена искуства у селективној примени медијације у ситуацијама постојања насиља у породици. Тада се препоручује ангажовање посебно обучених медијатора, претходно доношење заштитних мера, креирање посебних безбедносних аранжмана, (одвојени састанци, укључивање особа за подршку, адвоката и др.).

Судска процедура и координисано поступање институција државе је једини ефикасни оквир за заустављање насиља, осигурање безбедности жртве и санкционисање насиљника.

Љиљана Ђорђевић специјалиста
медијације

ТИК КАО СТРЕС-СЕНЗИТИВНО СТАЊЕ У ДЕТИЊСТВУ

Пре него што кренемо са конкретним описом тик поремећаја, подсетићемо се на тренутак како деца реагују на најранијем узрасту.

Сваки родитељ, а посебно мајка, препознаје плач свог детета, препознаје шта је детету у том тренутку потребно те у складу са тим задовољава његове потребе. На узрасту када дете почне да користи "речи", родитељи и укућани обично разумеју шифровани говор свог детета који је потпуно нејасан осталим људима. Онда деца проговоре и јасно изражавају своје жеље, расположују речима које су довољне за социјално функционисање или им нису довољне да спрече реакције одраслих, које процењују као неадекватне. У случају када детету понестану речи, обично у напетим ситуацијама које дете доживљава као стрес, оно развија посебне механизме реаговања (реаговање покретом), који родитељи такође примећују.

Међутим, са једне стране постоје родитељи који игноришу понашање детета-која да се ништа не дешава, други такво понашање деце приписују развојној фази, док постоје и они родитељи који углавном, преиглашавају настале промене у понашању, те проблем приписују самом детету, не сагледавајући окружење у коме дете одраста. Шта се дешава са децом која одрастају у изменјеном породичном окружењу (напети породични односи, присутне сваје...), са децом која се углавном критикују, која су непослушна, агресивна, анксиозна из неког разлога, са децом која доживљавају честе промене, са децом која... Можда је баш то један од узрока за појаву ТИК ПОРЕМЕЋАЈА.

Шта је тик потемећај?

Тик поремећај је релативно чест поремећај у детињству, са углавном добрым исходом. Тикови су изненадни, брзи, неволjni покрети групе мишића или делова тела који се понављају у неправилним временским интервалима. Они привидно имитирају неку сврсисходну радњу, изгледају као да су осмишљени и корисни, а заправо нису примерени стварним потребама. Теже да буду упорни, зато по извршеном тик покрету напетост код детета расте и постоји неодољива потреба да се тик радња понови. Уколико спречавамо извршење тик радње, напетост се повећава, док сам чин извршења радње смањује напетост. Такође се тикови појачавају са узбуђењем, погоршавају са стресом и нестају током спавања.

Постоје неколико врсте тикова:

Прости моторни тикови најчешће укључују жмиркање, плажење језика, шкљоцање зубима, трзање вратом, слегање раменима и гримасирање лицем. Ово је најраспрострањенији облик тика и најчешће се јавља на узрасту од 4 или 5 година.

Прости гласовни тикови су врло разнолики.

Може се радити о бесмисленим звуцима или одређеним речима које дете понавља. Укључују кашљућање, гроктање, шмркање, шиштање, "прочишћивање" грла, "пуцкетање" језиком. Нека деца понављају и изразе попут "ух, ух" или "еее".

Сложени моторни тикови за разлику од претходних, се јављују као понављани обрасци који укључују већи број мишићних група. Деца која имају ову врсту тика могу упорно окретати главу лево-десно, могу љуљати главу с једне стране на другу. Велики број деце има и кревељење, скакање, понављање дотицања негог дела тела, "њушкање" предмета или пак неки део тела, "тапкање" ногама, извијање трупа. Дете са овом врестом тик поремећаја може сатима исписивати исто слово или реч или цепати свеске или књиге.

Сложени гласовни тиково укључују понављање одређених речи. Одређени број деце је склоно да понавља безобразне, погрдне речи (копролалија), понавља сопствене гласове и речи или пак туђе речи.

Облик тика код кога се јављају, или су постојали, сложени моторни тикови и један или више гласовних тикова, назива се Gilles de la Tourette. Ово је најсложенији тик поремећај који онеспособљавајуће делује на дете. На срећу, ретко се среће у свакодневној пракси! Болест се обично јавља између шесте и девете године живота и има наследни карактер. Ако један родитељ има овај синдром, постоје 50% шансе да и деца наследе. Код овог поремећаја се такође у 50 % случајева налазе ЕЕГ ненормалности и поремећаји улучењу хемијских супстанци у мозгу.

Једно од обележја тикова је да се често јављају удржено и да се током времена премештају с једног дела тела на други. Такође је карактеристика да мењају јачину и мењају временске периоде нестајања и појављивања. Уопште тикови су чешћи на горњим деловима тела и њихова учесталост се смањује идући ка доњим.

Основне одлике које разликују тикове од осталих моторних поремећаја су:

- Они су брзи покрети, ограничени и изненадни;
- Понављају се;
- Не постоји доказ о неуролошкој подлози поремећаја;
- Могу да се репродукују вольно;
- Недостатак ритмичности (разликују се од стереотипних покрета);
- Нестају током спавања.

Обично за појаву тик поремећаја не постоји карактеристична ситуација или узрок. То је углавном сплет околности и психогених елемената који доводе до овог поремећаја.

Деца са тиковима обично одрастају у проблематичном породичном окружењу у коме

присутне напете ситуације које за дете представљају стрес; затим деца са тиковима имају извесне карактеристике као што су: повишена агресивност, анксиозност, напетост, хиперактивност, проблеми са говором, поремећаји спавања, енуреза, енкопреза па и изменењен однос са другима. Поред свега наведеног, у настанку тикова значајна је и наследна компонента (око 25% родитеља и око 5% браће и сестара има такође тикове) као и органски фактори (оштећење мозга).

Тикови се најчешће јављају на узрасту од 7-11 година и у том периоду преваленција је око 5%.

Ретко се јављају пре 4. године живота и чешће се јављају код дечака него код девојчица (тај однос је мањи од 2:1).

Пролазни моторни тикови се јављају више пута дневно, скоро сваког дана, најмање 4 недеље али не трају дуже од 12 месеци. Обично захватају самоодређену групу мишића и психогеног су порекла, што значи да настају као последица стреса или неког другог психолошког узрока. Почетак је увек пре 18. године.

Тикови су стрес-сensитивна стања, тј. они се често појављују након неког стресног догађаја.

Прогноза тикова је углавном добра. Највећи број траје од неколико дана до неколико недеља и пролази. Ређе тикови могу трајати месецима, некад читавог живота.

САВЕТОВАЊЕ ПОРОДИЦЕ

- Родитељи не би требало да опомињу дете јер тиме повећавају његову напетост;
- Код тикова не помажу казне, батине, уцене, претерана забринутост;
- Родитељи би требало да учврсте породичне ритуале и пронађу породични ритам;
- Требалоби да процене ситуацију као и само расположење које претходи појави тика. Потребно је у том тренутку скренути пажњу детету или елиминисати садржај који изазива тик покрет;
- Игра испред огледала или игра релаксације може да помогне детету;
- Помаже заокупљеност спортом, музиком, друштвом...уколико није претерано.

МЕЂУНАРОДНА РАЗМЕНА МЛАДИХ

Овог лета, у склопу програма "Млади у акцији" Европске Комисије, у граду Пергине у Италији реализована је међународна размена младих. Поред домаћина у програму размене су учествовали млади Турске, Босне и Херцеговине, као и осам чланова ЛПА тима Крагујевца са представником Центра за младе. Боравак у Италији трајао је десет дана, који ће за све нас остати незаборавни.

Током боравка свакодневно су реализоване радионице, које су имале за циљ размену искустава, упознавање са културом и традицијом земље порекла, али и припрему за реализације постављеног циља. Наравно, сви учесници су знали за задатак, па су из својих земаља понели пригодне материјале и идеје. Уложено је доста труда, али све то није никоме представљало тешкоћу.

Као круна заједничког рада настало је мозаик, на коме је свака група, на себи својствен начин (различити материјали, стилови..), креирала изглед и мотив. Локално становништво је са великим интересовањем и пажњом пратило реализацију пројекта, а само постављање мозаика на највећем тргу у Пергини пропраћено је пригодним програмом.

Наравно, оно што ће нам свима као најлепша успомена остати у памћењу, јесте дружење са особама приближних година, интересовања и амбиција. Пројекат је био тако организован да смо највећи део дана проводили заједно. Како смо потицали из потпуно различитих крајева, различитих култура и опредељења, увек смо имали нове теме и нова питања, трудећи се да се што боље упознамо.

По завршетку смо могли поносно да станемо испред дела наших руку, погледамо га задовољно а онда би се у нама јавио неки неописив осећај-срећа због успеха, помешана са тугом, јер смо знали да је наш задатак обављен и да се ускоро растајемо.

Ипак, обећали смо да нећemo заборавити једни друге, да ћemo дати све од себе да останемо у контакту, а можда се једног дана опет и окупимо. Једно је било сигурно-кући смо се вратили пуни утисака, анегдота и са једним незаборавним искуством.

Александра Миладиновић- члан ЛПА
тима и Центра за младе

О ДЕПРЕСИЈИ

Од Хипократа (IV в.п.н.е.) па до данас, депресије су у сфери интересовања и лекара и свих других који се баве душевним животом човека. Отварање психијатријских болница у XVIII и IX веку, омогућава посматрање симптома болести, проучавање узрока настанка, тока и исхода психичких болести, па и депресије.

Данас депресије представљају један од најчешћих психичких поремећаја, региструју се у свим земљама света, а преваленца се креће од 0,9% до 19%. Права величина проблема депресије сагледава се увођењем показтерља који узимају у обзир утицај болести на квалитет живота. Најчешће коришћени показатељ је ДАЛИ и представља збri изгубљених година живота због смрти и изгубљених година здравог живота због неспособности. Депресија је, према студији глобалног оптерећења болешћу, водећи узрок изгубљених година живота због неспособности, а четврти узрок укупног оптерећења болешћу и повредама у свету. Тенденција обольевања је померена улево, ка касним двадесетим годинама живота, а жене обольевају чешће, 2 до 3 пута у свим узрастима. Разлика међу половима се смањује због пораста ризика обольевања међу млађим мушкима у односу на млађе жене. Осим узраста и пола, заначајан фактор ризика је социо-економски статус: незапосленост, губитак посла, немогућност запослења, низакниво образовања, што све доприноси психолошком стресу и може да буде предиспонирајући фактор разбољевања. Такође јејака корелација између депресије и брачног статуса: разведене и особе које живе саме, имају највишу преваленцу обольевања.

Природа депресије је сложена, а депресивни болесници спадају међу болеснике који највише пате. У свакодневном говору, реч депресија се употребљава као синоним за стање туге, жалости, а у психијатријској терминологији, подразумева емоционални патолошки поремећај, нерасположење. Иако су и жалост и дпересија изазвани губитком нечега што је од значаја у систему вредности за одређену особу, разликују се у интензитету и трајању нерасположења. Повремено, јаче или слабије изражено нерасположење постоји код свих људи, обично је краткотрајно, пролазно, обично постоји одговарајући разуман разлог и то се назива тугом или жалошћу.

Депресију чини низ организованих образаца реаговања на догађаје, а у настанку овог обрасца, учествују унутрашњи и спољашњи узроци. Унутрашњи узрок је наслеђена или рано стечена предиспозиција, а спољашњи узроци су многобројни и могу се свести на доживљај губитка. Тај доживљај губитка је индивидуалан, променљив током живота, у зависности од животног искуства.

Депресију карактерише депресивно расположење, губитак интереса и задовољства, доживљај смањења енергије, неспособност за доживљај радости, повећана заморљивост, неспособност доношења одлука, из чега произилази зависност од других, али и осећање кривице, снижено самопоштовање и самопоуздање, негативна интерпретација искуства и негативан, песимистички став према будућности, идеје о самоповређивању и суициду, поремећен циклус будност-спавање, снижен или повишен апетит.

Данас се сматра да ће се депресивна епизода спонтано повући током 6 месеци до годину дана код 2/5 оболелих, код 1/5 ће тегобе и даље трајати у блажој форми, а у израженој код 2/5. После прве епизоде, 50% оболелих више неће имати депресију. Али, ако се појаве две епизоде, вероватно ће се појавити и трећа и следеће расте 70%, тј., 90%.

Узимајући у обзир све наведено, лечење депресије је сложено. Примењују се лекови и психотерапија, у зависности од фазе болести, редовно, стрпљиво и доволно дуго. Антидепресиви активирају мождане ћелије и побољшавају њихову виталност, а психотерапијским методама и технички се постиже да пациент реално процењује себе, своју прошлост и будућност и у складу са тим, мења и своје понашање.

Депресија се лечи.

Др Душица Пауновић, психијатар

ОДЛАГАЊЕ

УСаветовалиште клијенти долазе са потребом да реше различите проблеме који их оптеређују, отклоне сметње у личном или породичном функционисању, постану задовољнији собом или успешнији. Често се у раду долази до чињенице да је навика одлагања један од узрока њихове неуспешности. Особе које су овом склоне одлажу скоро све: учење, домаћи задатак, спремање куће, одлазак код лекара, зубара, почетак дијете (од понедељка) ....

Уколико неки посао воле или у њему уживају, људи обично немају проблем да га одмах ураде. Када је обавеза тешка, досадна, застрашујућа (а таквих код ових клијената има много), они је одлажу, очекујући неко боље време или расположење за ову активност. Листа изговора је велика, неки од њих су:

- морам прво да завршим неке друге послове (нпр. студент који у испитном року хитно мора очистити стан, помогне другу да кречи, посети болесну тетку у болници и сл),
- нисам расположен сада то урадим, урадићу када буду бољи услови (сада је славље, празник, лепо време, ружно време , утакмица...),
- имам довољно времена да то урадим, не морам одмах да почнем (и то траје док не буде премало времена),
- имам превише обавеза , не знам одакле да почнем,
- није важно, временом ће се само решити(нпр. здравствени проблеми ће сами проћи и сл.)

Када то постане хроничан проблем клијенти се осећају лоше, почињу да се самооптужију, сматрају да су неуспешни и имају осећање кривице.

Шта урадити када препознате да је одлагање и Ваш проблем?

НЕ ПРЕПУШТАЈТЕ СЕ ПАНИЦИ

Брзање са закључком да нећете успети може вас толико уплашити да останете пасивни и ништа ни не покушате. Ваша пессимистична предвиђања нису чињенице (али то могу постати уколико ништа не предузимате). Концентришите се на садашњост и активности којима можете постићи своје циљеве.

ПОМОГНите СЕБИ ТЕХНИКОМ „ДВЕ КОЛОНЕ“

Уобичајени изговори за одлагање се могу побити рационалним размишљањем. У томе може помоћи следећа техника: на једну страну папира напишите све изговоре. Затим покушајте сами побити своје изговоре -на другој страни папира напишите позитивно, рационално размишљање.Нпр:

Изговор: Тренутно нисам расположена за рад.

Рационално размишљање: Мој рад не зависи од мог расположења, већ од активности које предузимам

КОРИСТИТЕ РЕЧЕНИЦЕ КОЈЕ ВАС ПОДСТИЧУ

Саставите листу реченица које Вас могу мотивисати .То могу бити, на пример:

- Што пре завршим са овим послом, пре ћу моћи почети са забавом.

- Добро се осећам када постигнем успех.

ПОСТАВИТЕ ЈАСНЕ ЦИЉЕВЕ

Размислите о оном што желите да урадите и постигнете ; будите одређени и прецизни. Ако је циљ везан за одређени рок , направите план и распоред за сваки мањи циљ, али будите реални, јер вас претешки циљеви могу обесхрабити.

ПОСТАВИТЕ ПРИОРИТЕТЕ

Поређајте и запишите све задатке које морате обавити по њиховој важности. Водите рачуна о важности и року у којем задатак треба извршити. Одредите који су задаци хитни и битни. Ако су једнако хитни и битни, урадите прво задатак који вам је најтежи или производи највише негативних реакција. Након њега, други ће вам бити лакши .

ПОДЕЛИТЕ ЗАДАТАК НА МАЊЕ И ЛАКШЕ ДЕЛОВЕ

Превелики задаци могу изгледати несавладиви. Подела задатка је корисна код послова које не волите. Многи од нас могу да се носе са дужностима које нам нису драге уколико су оне краткотрајне и не jako тешке. Сваки задатак се може одрадити део по део.

ОРГАНИЗУЈТЕ СЕ

Нправите недељни и дневни распоред и увек га носите са собом. Распоред направите реално, како би сте могли да га остварите.Не планирајте преамбициозно велики број задатака које знате да не можете остварити за један дан. Припремите сав потребан материјал пре почетка рада. Свакодневно проверите шта сте урадили и похвалите себе за добро постигуће.

КОРИСТИТЕ ПОДСЕТНИКЕ

Напишите себи подсетнике и поставите их на видљива места као што су нпр. телевизор, огледало, улазна врата. Што се више пута подсетите на своје обавезе - већа је вероватноћа да ћете их се придржавати.

РАДУЈТЕ СЕ ПОБЕДАМА И НАГРАДИТЕ СЕБЕ

Радујте се и уживајте у сваком завршеном задатку и оствареном циљу , па макар он био најмањи. Не потцењујте свој успех. Сетите се да сте са сваким успехом ближи остварењу свог циља . Наградите себе нечим што ће Вас заиста обрадовати.

Снежана Томашевић, психолог,
психотерапеут

КАКО ПАРОВИ ДОЛАЗЕ НА БРАЧНУ ТЕРАПИЈУ?

Проблем партнерског функционисања је сложен и комплексан однос који се одражава на све друге односе, а посебно на родитељске. Мали проценат парова исторемено процени потребу за брачном терапијом, углавном то започне на иницијативу једног од партнера, док други, најчешће, делимично прихвати. Жене су чешће иницијатори доласка на терапију. Ретки су примери када оба партнера покажу приближан степен мотивисаности за терапију, а чести да један од партнера не прихвата терапију.

Узроци су различити: моћни стереотипи "да се о проблему не говори", "одлазак у Саветовалиште је срамота - стигматизација"; амбиваленција; адаптација; нејасноћа; борбе моћи; узнемиреност; стрес....

Код нас нису вршена новија истраживања у овој области, а моје искуство показује да се одлука тешко доноси и да доношење одлуке да се крене на терапију дugo траје.

Партнери се обично налазе у различитој фази доношења одлуке о разводу или продужетку заједнице, имају различита осећања одлазећег или остављеног што уз моћне стереотипе представља препреку да се оснаже и крену на терапију.

Имајући ово у виду терапеут има задатак да најхрабрије оснажи и мотивише за терапију, па је први интервју јако битан.

Први циљ првог интервјуа је:

Да пар прихвати да дође на други интервју.

Терапеут то чини кроз придрживање, истраживање поља проблема/лошег функционисања, креирањем интеракције, ако је могуће иницирањем неких промена у сеанси..

На крају је важно пару дати добар фидбек који ће их оснажити. Међутим, индивидуално је како ће партнери прихватити повратну информацију. Кад партнери прихвате други интервју започиње се са договорањем и прављењем уговора.

Важно је заједно дефинисати: шта ко коме ради; како то осећа свако од њих: како се то односи на њихову причу и на породице порекла оба партнера и како се ово уклапа у њихове интраперсоналне потребе.

Исход и трајање терапије је индивидуално, неки парови превазилазе проблеме, други одустану, а неки уђу у фазу раздавања.

John Gottman наводи да више од 60% од свих конфликтата код парова не тражи да буде "разрешено" да би однос функционисао.

За оне који су фази размишљања и доношења одлуке препорука је да покушају, John Gottman у свом истраживању "Зашто бракови успевају или пропадају" у прилог томе наводи:

"УКОЛИКО НЕ ЧИНIMO НИШТА ДА СТВАРИ У БРАКУ УНАПРЕЂУЈЕМО, ЧАК И АКО НЕ РАДИМО НИШТА ЛОШЕ, БРАК ЋЕ ИМАТИ ТЕНДЕНЦИЈУ ПОГОРШАЊА ТОКОМ ВРЕМЕНА"

и даје корисну листу начина јачања позитивне стране брака

- показивање интересовања, активно слушање
- показивање наклоности (најразличитијих врста и интензитета)
- показивање да вам је стало, ситне пажње
- захвалност за добар брак, сећања, исказивање задовољства
- исказивање бриге за партнера
- емпатија према партнери, емоционална резонанца.
- прихватавање чак и када се не слажемо, поштовање исказаног
- веселост, шаљивост, задиркивање, луцкастост
- дељење радости, лепоте и усхићења са партнером.

У браку се ништа не подразумева па је добро имати ово у виду.

Виргинија Сатир, породични терапеут, добар партнеријски однос и "позитивне парове" види овако:

- Сваки партнери имају аутономије и компетентности
- Сваки партнери може рећи "Да" и "Не" на искрен емотиван начин
- Сваки партнери може да тражи оно што жели
- Сваки партнери препознаје и преузима одговорност за своје поступке и осећања
- Сваки партнери држи дата обећања
- Сваки партнери може да буде добар, љубазан, духовит, пристојан и аутентичан
- Сваки партнери има апсолутну слободу да прави коментаре о ономе што се догађа
- Сваки партнери подржава снове оног другог увек када је то могуће за њега или њу, и заједно они сарађују уместо да се такмиче

У терапији парова

Терапеут подржава развој и развија подршку

па се надам се да ће овај текст помоћи онима који имају дилему "да или" не " започети са брачном терапијом.

Гордана Петронијевић
породични терапеут

РАЗВОЈ СЛУЖБЕ ЗА ИНТЕГРИСАНУ НЕГУ И ПОМОЋ СТАРИМА У КРАГУЈЕВЦУ

Организација Службе за интегрисану негу и помоћ у кући старима резултат је рада на осмишљавању нових, алтернативних начина друштвене бриге о старима. На основу социолошких и демографских сагледавања стручних служби Центра за социјални рад и града Крагујевца, припремљен је пројекат који има за циљ да се уз помоћ већ постојећих потенцијала институција социјалне и здравствене заштите, новом организацијом рада, умрежавањем ових институција и формирањем нове службе, која нема статус „правног лица“ направи нови облик организоване бриге о старима у Крагујевцу.

Служба за интегрисану негу и помоћ старима формирана је 24.04.2002. године, потписивањем Конвенције о њеном организовању и Уговора о финансирању између града Крагујевца, Дома здравља и Центра за социјални рад.

Започело се са радом на простору четири месне заједнице ужег центра града у циљу праћења старих лица слабијег здравственог стања и побољшања квалитета живота пружањем социјалних, здравствених и сервисних услуга директно у њиховим домовима. Мала територија града на којој су услуге пружане због великог интересовања потенцијалних корисника постепено је прошириvana, да би јануара 2004. год. Служба услугама обухватила свих 15 градских месних заједница на којој живи око 20 000 старих.

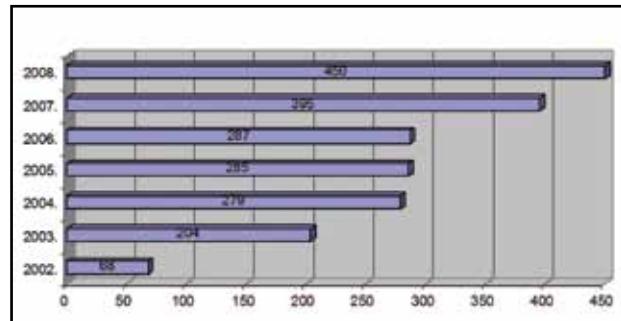
У оквиру програма „Подршке реформе политике заштите старих лица у Р. Србији-II фаза“, уз подршку италијанске невладине организације Прогетто Свилиппо, проширена је територија деловања Службе на приградско и рурално подручје. Од јануара 2007. год. Служба територијално радом покрива све градске, приградске и 22 сеоске месне заједнице.

Наставак реализација услуга у 9 сеоских месних заједница током 2008. године омогућио је пројекат „Помоћ у кући старим особама на сеоском подручју“, финансиран из програма Јавних радова (Маслошево, Страгари, Влакча, Колетина, Котражка, Кутлово, Добрача, Рогојевац и Рамаћа). По престанку овог пројекта и даље се пружају услуге геронтодомаћица сходно изказаној потреби (једном или више пута недељно). До тада се услуга на овом подручју сводила на месечно достављање лекова возилом Службе.

Служба за интегрисану негу и помоћ старима је добила подршку у реализацију и ширењу својих услуга и на последњем конкурсу за средства из програма Јавних радова. Од јула месеца 2009. године, у трајању од 6 месеци, изводи се пројекат „Интегрисана социоздравствена заштита старих

и особа са инвалидитетом“, у партнерству са Геронтолошким центром. На пројекту су ангажовани: лекар, психолог, социјални радник, два медицинска техничара, економски техничар, фризер, мајстор за лаке поправке и 15 геронтодомаћица. Циљ је да се и по окончању овог пројекта као и са предходног обезбеди доступност услуга лицима са подручја: Велике Пчелице, Велика Сугубина, Горња и Доња Сабанта, Грошица и Вињиште.

Приказ раста броја корисника по годинама

Капацитет Службе је 300 корисника услуга, уз обавезу потписника Споразума о функционисању Службе на континуирано повећање броја корисника, сходно материјалним и персоналним ресурсима.

У Служби је ангажовано 51 лице: 29 геронтодомаћица у радном односу (једна обавља дужност главне геронтодомаћице) и 5 ангажованих по основу добровољног радног ангажовања, 3 социјална радника (од којих један обавља дужност руководиоца Службе), 4 лекара, 9 медицинских техничара (од којих један обавља послове надзорног техничара) и 1 административни радник.

Услуге се пружају са два оперативна пункта чија се седишта налазе у просторијама Дома здравља: за пункт 1 у ул. Радоја Домановића бр. 6 ; за пункт 2 у ул. Чегарска бб. Предвиђено је да ангажовање оперативаца на два пункта буде флексибилно, да прати увећање или смањење броја корисника на две условно одређене територије, што подразумева мобилност оперативаца из једног у други пункт службе.

Корисници услуга могу бити:

- стара лица која су навршила 65 година живота
- тешко хронично оболела лица, под словом да живе сама, са супружницима или другим сродницима који нису у стању да им пруже одговарајућу негу и помоћ

- непокретна лица ,
- изузетно лица,млађа од 65 година са трајним инвалидитетом којима је обзиром на здравствени и социјални статус овакав вид помоћи и неге неопходан.

Услуге које пружамо су :

- социјално заштитне,
- хигијенско здравствене
- сервисне
- признавање права на услуге Дневног центра за стара лица

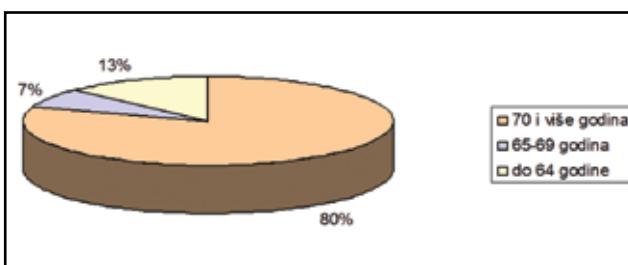

Стара лица могу користити само здравствене, социјалне или интегрисане услуге (социјално-здравствене) што је и најчешћи облик заштите. Поступак за признавања права на услуге Службе започиње захтевом потенцијалног корисника или предлогом сродника, волонтера и институција. Пријем захтева и информације у поступку тријаже у Служби су бесплатне. Цене здравствених услуга су регулисане прописима из области здравственог осигурања-партиципација. Цена услуга помоћи у кући као и начин учешћа корисника у трошковима истих утврђује се актом надлежног органа Града.

Услуге Службе од оснивања до 30.08.2009. користило је 901 остало лице. Актуелно услуге неге и помоћи у кући користи 362 лица (укупљени и корисници са пројекта).

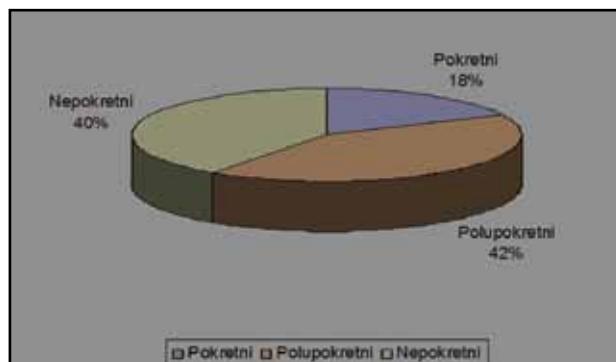
КАРАКТЕРИСТИКЕ КОРИСНИКА ПОМОЋИ У КУЋИ

Структура корисника према годинама старости

Од укупног броја корисника преко 80% било је старије од 70 година, највећи број њих живи у једочланим домаћинствима, а међу онима који не живе сами највећи је број корисника који живе са брачним другом. Доминирају корисници који имају брачни статус удовца/удовице.

Структура корисника према покретљивости

Према покретљивости корисника највећи је проценат био полупокретних 42% (386 корисника), затим непокретних 40% (365 корисника) и покретних 18% (150 корисника).

Посматрано у односу на изворе прихода највећи број корисника има пензију, затим следе они који имају пензију и туђу негу. Од укупног броја корисника 70% је било жена (630 жена и 271 мушкарац). Највећи број корисника спада у категорију осталех лица теже хронично оболелих, а потом следе остале лица без породичног старања. Полиморбидитет је једна од карактеристика здравственог стања корисника. Код корисника су најчешће присутне три дијагнозе док 1/10 болује од пет и више болести, а најучесталије су хипертензија, кардиомиопатија, болести мишићно-коштаног система и везивног ткива и хроничне-плућне болести. Према структури реализованих посета евидентирано је да су лекари и медицински техничари највише обављали редовне посете контроле здравља, а потом на захтев корисника. Анализом података који се односе на потребе корисника утврђено је да највећи број њих користи по неколико врста услуга геронтодомаћице.

На предлог групе за евалуацију Одбора за старе града Крагујевца, а у циљу унапређења организације и квалитета рада Службе, методом случајног избора редовно се обавља анкетирање корисника. На основу комплетне анализе података, закључило се да су корисници задовољни информацијама које добијају од запослених у Служби. Највећи проценат се позитивно изјаснио у односу на поштовање приватности од стране запослених, као и љубазношћу запослених према корисницима услуга. Већина корисника задовољна је распоредом долазака лекара, медицинских техничара, као и распоредом рада геронтодомаћице. Позитивно

су се изјаснили и о целокупном раду и сматрају да је Служба испунила и више од њихових очекивања. Сугестије корисника резултирали су увођењем нових садржаја у рад Службе.

У циљу смањења социјалне искључености старих, уз подршку италијанске невладине организације Прогетто Свилуппо, организоване су континуиране посете волонтера корисницима наших услуга.

Након евалуације упитника, утврђено је да су корисници обухваћени акцијом ради прихватили посете волонтера и да им је пријало дружење и разговор. Они су изразили жељу да се волонтерске посете наставе, јер доприносе њиховом самопоуздању, подизању расположења и охрабрују их.

Волонтери су takoђе, изразили задовољство, због успешно обављеног посла и сматрају да овакве акције треба организовати редовно.

Министарство рада и социјалне политике је у сарадњи са Републичким и Покрајинским заводом за социјалну заштиту и ОПМ тимом, у периоду од маја до новембра водило процес пилотирања минималних стандарда за услугу помоћ и нега у кући – стари и одрасли са инвалидитетом. На њихов предлог Служба за интегрисану негу и помоћ је узела учешће у процесу применљивости нацрта ових стандарда. Том приликом извршен је увид у рад и процедуре рада у Служби и утврђиван степен примењености нацрта стандарда у нашем раду. Сходно датим сугестијама, усклађиван је рад, па је степен примењености нацрта стандарда приликом последње посете био готово 100 %.

У оквиру Програма „Подршке реформи политике заштите старих лица у Р. Србији - II фаза“, који реализовала италијанска невладина организација Прогетто Свилуппо, у партнерству са Министарством рада и социјалне политике РС и Министарством здравља РС, а захваљујући подршци Министарства

иностраних послова Италије, почев од новембра 2007. године, Служба за интегрисану негу и помоћ и Дневни центар за стара лица учествовали су у pilot пројекту Институционалне акредитације социјалних и здравствених услуга за стара лица. Током 2008. год. у складу са постигнутим договорима са јединицом за МЕ, радна група за акредитацију се у првој фази рада бавила прикупљањем свих расположивих докумената, којима се одговара на области акредитације наведене у Приручнику о институционалној акредитацији за систем квалитета социјалних и здравствених услуга.

У другој фази извршена је детаљна и појединачна анализа свих прикупљених докумената ради утврђивања испуњености захтева за акредитацију.

Анализа је рађена на два нивоа и то: на нивоу саме групе за акредитацију Града Крагујевца и тимски, у партнорству са националном ЈМЕ.

Националној јединици за МЕ у више наврата су омогућене теренске посете службама и корисницима, ради стицања непосредног увида у рад Службе, вођење евиденције, документације о раду сервиса и самим корисницима.

Улога и активности Јединице за мониторинг и евалуацију у формирању квалитетног модела акредитације за интегрисане социјалне и здравствене услуге у оквиру pilot пројекта у Крагујевцу и резултати њиховог рада представљени су на националној конференцији „Акредитација социјалних и здравствених услуга у Србији“ одржаној марта 2009. године у Београду. Јединица за мониторинг и евалуацију је проценила да смо у нашем раду достигли одређени ниво развијености квалитета у пружању услуга, који је оцењен као „Добри услови, добар квалитет“ и издала сертификат са просечном оценом 3,1 од могућих 4.

Посебан осврт и оцену рада Службе за интегрисану негу и помоћ стариим лицима дала је Лидија Козарчанин, национални координатор за заштиту старих и националне јединице за мониторинг и евалуацију – Завод за социјалну заштиту, у часопису за теорију и критику социјалних идеја и праксе „Социјална мисао“ (октобар - децембар 2008. год. стр. 90), наводећи: „Пример интегрисане социјалне и здравствене заштите старих из Крагујевца је упркос низу изазова и тешкоћа, а и по резултатима ове акредитације, већ освојио титулу примера најбоље праксе дуготрајне заштите старих у Србији“.

Руководилац Службе,
Марина Милошевић

ФЕСТИВАЛ СТВАРАЛАШТВА СТАРИХ

Анализирајући постојеће сервисе и услуге намењене старима у нашем граду, дошли смо до закључка да би било корисно покренути активности, које би подстакле укључивање старих лица у друштвени живот заједнице, омогућиле коришћење њихових потенцијала и задовољиле важну људску потребу за афирмацијом и остварењем сопствених способности. Из тих разлога, осмислили смо пројекат под називом Фестивал стваралаштва старих, који би се одржавао сваке године, и нудио управо такве активности, које афирмишу знања и вештине старих, њихова искуства, и излазе у сусрет њиховим потребама.

Овакав концепт је у складу и са Националном стратегијом о старењу Републике Србије, која управо као један од својих стратешких праваца наводи подстицање интеграције старих лица у друштво.

Након Првог фестивала који је организован као пилот пројекат, и који је био веома успешан, уз подршку Града Крагујевца а у оквиру програма Октобарских градских свечаности организован је и Други фестивал стваралаштва старих, који је трајао од 01. до 07.октобра 2008.године.

Током трајања Другог Фестивала стваралаштва старих, јединственог по форми и садржају у нашој земљи, организовано је дванаест фестивалских активности на девет различитих локација у граду. Фестивалске активности су биле; концерт поводом свечаног отварања Другог фестивала, АРТ радионица-сликање и израда украсних предмета, Трибине: „Биље у служби здравља“ и „Превенција остеопорозе“, Изложба фотографија „Крагујевац и ја кроз време“, „Шумадијско прело“ у селу Рогојевац, Дан отворених врата Геронтолошког и Дневног центра за старие, Изложба ручних радова насталих у оквиру рада градских институција социјалне заштите, Шаховски турнир, Јавни час „Вежбом до здравља“, Изложба „Мост генерација“ Центра за младе и Дневног боравка за младе са сметњама у развоју „Вивере-Живети“ која је организована у просторијама Удружења пензионисаних просветних радника и такмичење певача аматера под називом „Први глас фестивала 2008“ које је одржано у просторијама Градског удружења пензионера.

У фестивалским активностима узело је учешће више од 2 500 наших најстаријих суграђана. О Фестивалу је објављено више од тридесет телевизијских прилога, новинских чланака, Интернет и радио вести.

Фестивал стваралаштва старих је засигурно допринео афирмацији потреба старих у нашем граду или и афирмацији њихових стваралачких потенцијала и уметничких постигнућа. Овај Фестивал је у значајној мери повећао учешће старих у друштвеном животу града а постојећа удружења која окупљају старе захваљујући Фестивалу добила су прилику за проактивније деловање и успостављање ближе сарадње са свим организацијама и институцијама које се баве заштитом старих лица у граду Крагујевцу.

Други Фестивал стваралаштва старих је посебну пажњу посветио равноправном укључивању старих особа смештених у институцијама као што су Геронтолошки центар и Завод за забрињавање одраслих „Мале пчелице“, али и старих лица из ромске и избегличке популације.

Велики број градских институција и служби, приватних фирми, удружења и организација је дао допринос успешној реализацији Другог фестивала стваралаштва старих. Подршку Фестивалу пружили су

и италијанске НВО Прогетто Свилуппо и ИНТЕРСОС. У самој организацији Фестивала учествовало је више од 30 волонтера а реализацијом свих фестивалских активности посвећено и успешно координирала је директорка Фестивала стваралаштва старих др Гордана Ђокић.

Други фестивал стваралаштва старих је показао да заједничким, тимским радом са мало креативности и пуно ентузијазма можемо много постићи, зато верујемо да ће Трећи Фестивал, најављен за прве дане октобра, бити још садржајнији, бројнији, успешнији...

Војо Ључић,
директор УГ "Сунце"

СОЦИЈАЛНО СТАНОВАЊЕ У ЗАШТИЋЕНИМ УСЛОВИМА

Социјално станововање у заштићеним условима, као облик социјалне заштите угрожених лица и породица, почиње да се примењује у Крагујевцу од 2004, реализовањем пројекта: "Хранитељски смештај и социјално станововање" и „Куће за старије избеглице и расељена лица". Од укупно 13300 расељених лица и 2500 избеглица, колико их је у том периоду евидентирано у граду, кров над главом је захваљујући овим пројектима добило 26 породица. Међу њима су и 14 породица корисника права на материјално обезбеђење. Социјално станововање се заснива на принципу активне партиципације здравог капацитета појединца и породице и њихове интеграције у локалну средину, уз подршку домаћинских породица, које су такође смештене у овим објектима, као и стручних радника Центра за социјални рад.

Изграђена су четири нова једноспратна објекта, са 26 стамбених јединица различите величине, а њихову изградњу помогли су Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Комесаријат за избеглице Републике Србије, СДЦ (Швајцарска дирекција за развој и сарадњу), УНДП (Програм за развој УН) и град Крагујевац.

Као право у социјалној заштити, социјално станововање је уређено Одлуком о правима у социјалној заштити града Крагујевца, који за одржавање објекта и реализације услуга сваке године издваја одређена средства.

Смисао развијања социјалног станововања је и проналажење могућности за затварање колективних центара у Србији, због чега су настављене активности надлежног Министарства и међународних организација у овом правцу.

Током 2008. године изграђен је још један објекат са 25 станова, који је усельен јануара месеца 2009. године. Станови су обезбеђени за 10 породица интерно расељених из колективних центара, 10 породица из

неадекватног приватног смештаја и за пет социјално угрожених породица из града, тако да је тренутно социјалним станововањем обухваћено 161 лице.

Старосна структура корисника социјалног станововања

Старосна и полна структура корисника	деца		одрасла лица		стара лица		укупно	
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж
	31	31	41	37	11	10	83	78
укупно	62		78		21		161	

У погледу структуре корисника, 26 су избегла лица, 121 расељено лице а 36 локално становништво. Деветоро лица, односно 2 породице су ромске националности, пресељени из Колективног центра Трмбас.

У структури према величини породица, самачка домаћинста су заступљена са 30%, двочлана домаћинства са 24%, са три члана је 7%, са четири је 20%, а са пет и више 19%.

Од укупног броја одраслих лица, 57 су радно способни, од којих тек 7-оро је запослено. Право на материјално обезбеђење остварује 12 корисника социјалног станововања, а Додатак за помоћ и негу другог лица 5-оро корисника. Један број корисника остварује приходе по основу рада из места одакле су дошли, док је 13 породица без икаквих прихода.

Најчешћи и најозбиљнији проблем корисника социјалног станововања су свакако материјалне природе: недостатак средстава за живот, лечење, за опремање животног простора и слично. Значајан број корисника је интегрисан у локалну заједницу, али има и оних који се тешко сназају у новој средини. Због тога се намеће потреба сталног пружања разноврсних услуга подршке овим породицама и појединцима.

ИНТЕГРАЦИЈА ИНТЕРНО РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА У ЛОКАЛНУ ЗАЈЕДНИЦУ

У оквиру заједничког пројекта који спроводе УНХЦР и УНДП у четири општине у Србији, а чији је циљ побољшање услова живота интерно расељених лица у Србији кроз унапређење социјалних услуга (у Краљеву, Крагујевцу, Новом Пазару и Врању) Центар за социјални рад од јануара месеца 2009. године реализује пројекат Психосоцијална подршка корисницима социјалног становаша у Крагујевцу.

Циљ Пројекта је економско оснаживање расељених лица из социјалног становаша, лакша социјална интеграција ових породица и њихово оснаживање, као и стварање услова за квалитетнији живот деце и њихових родитеља. Један од циљева пројекта јесте јачање техничких капацитета Центра и набављање техничке мрежне опреме, како би се омогућио лакши рад свих запослених службеника и бољи квалитет рада Центра.

Са свим незапосленим лицима –корисницима социјалног становаша (укупно 34) се у протеклих неколико месеци радило на њиховом укључивању у програм Добровољног радног ангажовања, који Центар реализује већ две године у партнерству са Градом и месним заједницама.

Још једна од активности која води ка запошљавању и осамостаљивању је информисање незапослених лица о могућностима запошљавања и самозапошљавања, односно информисање о могућностима укључивања у програме Националне службе за запошљавање (доквалификација, преквалификација, обуке...).

Имајући у виду да је социјалним становашем обухваћен значајан број младих, 39% од укупног броја корисника, реализовано је пружање подршке овој популацији у савладавању наставног градива, организовању слободног времена и пружању саветодавних услуга. У пројекат су укључени ученици основне и средње школе, а реализују се креативне и едукативне радионице, у циљу конструктивног коришћења слободног времена. Подршку у учењу пружало је четворо корисника социјалног становаша, такође незапослена лица, док је партнер у реализацији радионица страног језика Центар за младе.

РЕЗУЛТАТИ ПРОЈЕКТА

Постигнут је виши степен мотивисаности једног броја корисника социјалног становаша за радно ангажовање, уз побољшање економског статуса породица , и то:

- Радионицама за мотивисање за рад обухваћено је 60% од укупног броја радно способних корисника социјалног становаша, а конкретни резултати постигнути су у 26% (10 лица);
- 3 корисника су укључена у програм Добровољног радног ангажовања;
- 4 лица су радно ангажовања за одржавање радионица са децом ;
- 3 кориснице су се пријавиле НСЗ за преквалификацију;
- Опремљен простор дневних боравака у којима корисници могу да проводе слободно време, што је допринело побољшању квалитета живота корисника али истовремено и бољој интеграцији расељених лица;
- Дошло је до поправљања оцена у школи код деце, као и редовног похађања наставе уз помоћ лица који су ангажована на пројекту;
- Видљиве су промене у комуникацији између корисника, кроз исказивање бриге, међусобне упућености и поштовања потреба других;
- Превазиђени су сукоби корисника који су постојали пре започињања пројекта (заједнички дефинисан Кућни ред у новом објекту);
- Откривени проблеми у функционисању породица, присуство злостављања и проблеми деце у социјалном развоју;
- Унапређена знања корисника о значају правилне исхране деце и одраслих, одржавања личне хигијене, значају превентивних здравствених прегледа, посебно жена;
- Постоји велико задовољство код самих извршиоца активношћу корисника на радионицама(отворена питања, учествовање у дискусијама и изношење личних примера и схватања...).

Љиљана Станковић, социолог

“ЈЕДАН ДАН ЖИВОТА”

Ми који се налазимо у одразу огледала живота, који смо део другог света, у коме је младост спутана недостатком корака, покушаћемо скоро немогуће. Покушаћемо, да речима изразимо безграницну захвалност људима који су дали све од себе, да нам један викенд учине посебним. Дане, неизбрисивом успоменом на осмех, траг звездане прашине, у кошмару физичке различитости, која данас углавном одређује човека. Захваљујемо се од свег срца Удружењу секретарица у Крагујевцу, посебно г-ђи Дани, организаторима турнира у ватерполу, туристичкој агенцији “ИНДЕХ”, која је уручила ваучере и хуманим људима који су дали свој допринос овој акцији, на било који начин. Добијена средства ће се утрошити на реновирање просторије Клуба младих ОСИ. Две првопласиране екипе ВИП кафе „Делфин“ јуниор и кафе „Трезор“, ти дивни момци, који су нам уручили своју награду, ваучере за викенд у В.Бањи, нису ни свесни колико су нас учинили срећним. Добили смо поклон непроцењиве вредности, прелепе и незаборавне тренутке у В.Бањи. Захваљујемо сјајном особљу хотела Бреза, на челу са управником хотела, које је својом љубазношћу допринело да се, више него пријатно осећамо. Имали смо част да осетимо хиљаду боја света и треуната...давно заборављених.

За нас је у тим тренуцима нестало предрасуда, били смо равноправни, иако различити. Певале смо и играле, као никада до сада, без устручавања. Поново смо осетиле дах живота. Док смо се возиле кочијама и возићем, плеле нити тананих снова на мосту љубави, изнова смо осетиле радост живота. Опет кажемо, ХВАЛА свим људима који су допринели да се макар на кратко осетимо делом света, да сањамо и смејемо се из душе, од срца, неспутано. Бескрајно нам значи што знамо, да постоје особе којима је стало до нашег осмеха и слободе душе. Овај викенд ће нам увек остати у сећању, као бескрајно драга успомена. Наша срећа би била потпуна, да смо могли да поведемо цело друштво из Клуба, али то је било немогуће, због ограниченог броја добитника. Искрено се надамо, да ће се и њима пружити прилика да осете те чаре, лепоту, све оно лепо што смо ми доживеле. На крају, никако не смејемо да заборавимо, да се посебно захвалимо нашим добрим вилама: Бранки, Гоци и Маји, које су на нашу иницијативу, о свом трошку, како би наса среца била потпуна. Хвала Господу Богу, што их је послао у наш Клуб, да нам свакодневно осветљавају наше стазе и воде наш путем, где се само смех и песма чују.

Оливера Савић,
Клуб младих особа са инвалидитетом

УТИСЦИ О „ШКОЛИ ЗА РОДИТЕЉЕ“

“Породица је слога, љубав, разумевање, подршка, једина права и најискренија, људи које волимо и који нас воле, и са којима чинимо јединствену нераскидиву целину...” – била је једна од првих реченица полазника – Школе за родитеље 2008 год. Ово је назив социо-едукативног програма који се реализују у Центру за социјални рад

“Солидарност” у Крагујевцу, у Саветовалишту за брак и породицу, младе и стара лица..

Група је била састављена од петнаест полазника различите старосне доби, различитих искустава, ставова и схватања, што је допринело обогаћењу и занимљивости самог програма. Свако од нас је дошао у ову школу са различитим жељама и очекивањима. Неки су дошли да размене своја родитељска искуства, неки да сазнају и припреме себе за улоге које их тек очекују. Слушајући и упоређујући теорију и оно што би требало да буде са оним што се дешава у свакодневном животу, дошли смо у ситуацију да преиспитујемо себе, своје ставове, ставове својих близњих, па и ставове људи у нашем окружењу.

Први циклус који смо обрадили, био је циклус породица, где смо говорили о свим предностима функционалне, здраве породице, као што су јасне границе, јасне комуникације, стабилне родитељске коалиције, прилагођено реаговање на одрастање и осамосталивање деце у породици. Пратили смо животни пут једне породице, почевши од заснивања брака до породице која стари.

Као следећи циклус уследио је циклус брак, где су полазници преиспитивали себе, свој избор, избор својих родитеља. Могли смо чути различите представе о браку, партнерима и њиховим очекивањима, као и схватањима које су имали пре брака и сада, током брака.

Говорећи о детету као члану породице, схватили смо колико је важна његова улога, као и положај који оно може имати у породици. Те стога, неке породице третирају дете као звезду породице, негде је дете “тиранин” и сви остали чланови су му потчињени. Дете може бити аутсајдер, и потпуно искључено из свих токова живота једне породице. Неке ће породице третирати дете као равноправног члана а неке као пријатеља. Говорили смо о променама код одраслих изазваним доласком деце у породицу, о потребама детета, малим и великим бригама у току одрастања детета.

Надовезујући се на циклус Дете, дошли смо до последњег циклуса - Родитељства. Алтруистички, фаталистички, нарцистички и инструментални мотив су четири основна мотива за родитељство. Причали

смо о видовима понашања, и како треба награђивати а како треба кажњавати.

Једна од важнијих тема у циклусу је тема васпитање код којег постоје два различита приступа, класични и савремени. Битно је улога родитеља, њихове обавезе и дужности у васпитању, као и то да се родитељи поставе на исправан начин од првог момента и да постоји добар однос између родитеља и детета. Одрасли треба да настоје да препознају и изађу у сусрет децијим потребама и утврде шта изазива његове пожељне и непожељне реакције. Из тога произилази често постављено питање у школи “Како бити добар родитељ?”... Одговор на ово питање полазници су налазили у групном раду, размењивањем искуства оних који су родитељи са онима који то тек планирају да буду.

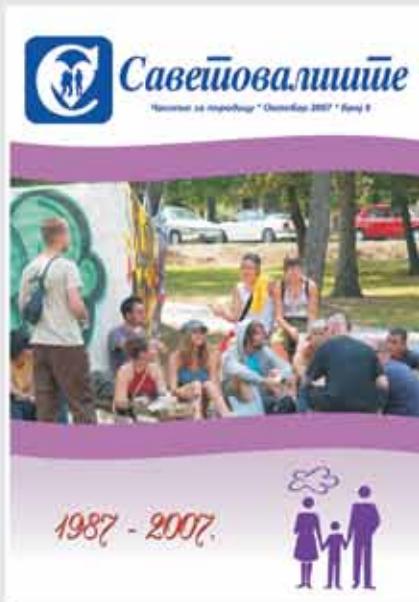
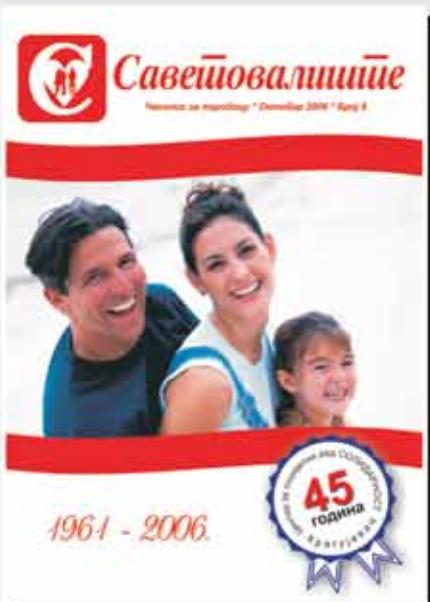
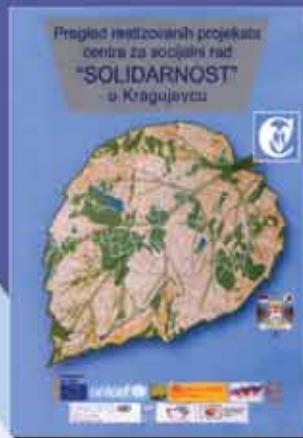
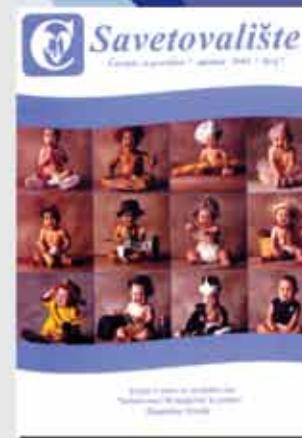
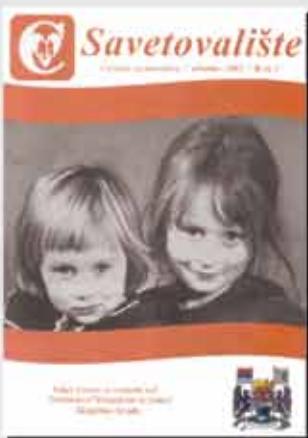
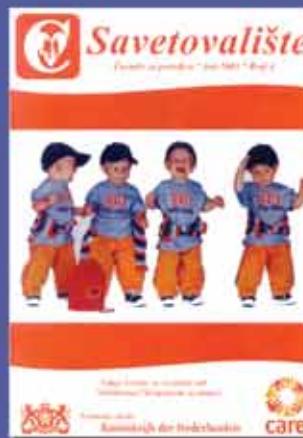
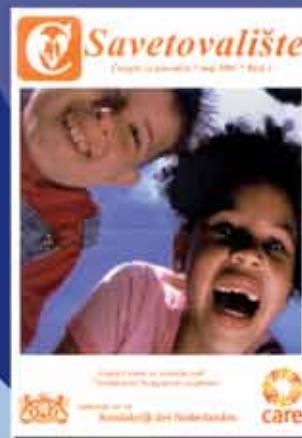
Пролазећи кроз све ове циклусе добиле смо одговоре на многа питања, могућа решења будућих ситуација и проблема, драгоцену сазнања која ће нам свакако једног дана бити од велике помоћи. Усвајале смо “правила теорије” и слушале искуства старијих, чије ћемо савете применити али се и на њиховим грешкама учити. Знање стечено у школи, свакако ће нам помоћи да формирамо одлуке које ће ићи у прилог здравој и функционалној породици, али и у томе да изградимо себе до краја, као јединку, личност и појединца.

Посебну захвалност дугујемо нашим предавачима Драгани Радосављевић и Весни Петровић, које су своје огромно знање и искуство поделиле и успеле да пренесу на нас. Оне су нам помогле да пронађемо одговоре на многа питања која ће пред наш живот да постави.

Ивана Живадиновић, студент

Јана Мартин, студент

издаје:

Центар за социјални рад
СОЛИДАРНОСТ
Крагујевац